

Per l'encletg tranter regiuns svizras

Il Forum Helveticum e la barriera dals dialects

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ «2. La confederaziun ed ils chantuns promovon la comunicaziun ed il barat tranter las cuminanze linguistics. 3. La confederaziun sustegna ils chantuns plurilingvs tar l'adempliment da lur incumbensas spezialas.» Uschia la versiun uffiziala rumantscha da l'art. 70.2-3 da la Constituziun federala. Ils 20 da zercladur 2013, tar la Festa federala da gimnastica en la citad bilingua da Bienna, n'ha la comunicaziun betg funcziunà uschè bain. La «NZZ» dals 25 da zercladur scriva: «Ina participanta romanda ha rapportà a 'Radio Suisse romande' dal stemprà e da la panica a Bienna: Ella saja restada en sia tenda, perquai ch'ins haja fatg tut las annunzias per dialect e ch'ella n'haja chapì gnanc in pled (...). En ils davos onns han secziuns chantunals da la pps lantschà iniziativas per il dialect en scolina (...). L'emprim eri cunzunt ina discussiun pedagogica. Lur ha la partida evocà emeziuns cun la patria e l'identitad svizra. I s'enclegia che quai ha sveglià irritaziuns tar Romands e Tessinais che sa sentivan sclaus.»

Duvrar la lingua da standard

Quels svilups han stimulà il «Forum Helveticum» (FH) da metter ad ir in portal per la chapientscha linguistica e culturala (1). Ils 24 da zercladur ha'l preschentà in catalog da mesiras per surmuntar la cuntraversa tranter tudestg e dialect aleman. En il «Sprachspiegel 4/13» (2), revista dal «Schweizerischer Verein für die deutsche Sprache», rapporta schefredatur Daniel Goldstein davart lezza dieta da FH, frequentada da var otganta personas: «President Roy Oppenheim (...) ha punctuà ch'il tudestg standard vegnia 'adina pli ester' per la giuventetgna; en la reclama ed en las medias progredescha il dialect. Quai, ed ora-

Il tudestg standard vegn «adina pli ester» per la giuventetgna; en la reclama ed en las medias progredescha il dialect. Quai, ed oravant tut l'aversiun cunter il diever dal linguatg da standard en il mintgadi engrevgescha la chapientscha tar Svizzers d'otra lingua e tar esters.

KEYSTONE

vant tut l'aversiun cunter il diever dal linguatg da standard en il mintgadi, engrevgescha la chapientscha tar Svizzers d'otra lingua e tar esters (...). Pietro Gianinazzi, parsura da l'Uniun svizra da lingua taliana a Berna, ha plinavant criticà che franzos e talian valian sco 'linguas estras' en la Bassa: La Constituziun federala las numna en paritad da grad cun il tudestg e na di gnanc in pled dal 'Schweizerdeutsch' (...). Il FH e sia occurrenza eran cunzunt deditgads a la scola; en lez regard reveva l'armonia davart il tudestg da standard cun la Conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) e cun las uniuns da personas d'instrucziun (...). Mo sditgas han obtegnì las stentas per

manar las scolinas unicamain per dialect aleman. Hans Ambühl, secretari general da la CDEP, ha stigmatisà la 'manipulaziun politica' en lez connex. Ins n'astga betg fundar la 'Swissness' sin il dialect, damai che gist la plurilinguitad è il coc da l'atgnadad culturala svizra. Il tudestg da standard vala a medem temp per communitgar tranter Svizzers e cun personas immigradas, sco era per emprender autras linguas (...). Ambühl ed auters votants han punctuà la rolla dals dialects areguard la plurilinguitad: I gizzan l'ureglia per la varietad e pon gidar a chapir la grammatica, p. ex. areguard il conjunctiv. Il diever creschent dals dialects (...) s'enclegia sco reacziun cunter la globalisaziun, ma mussa effects paradoxals (...):

El favurisescha il diever da l'englais per communitgar cun autras cuminanze linguistics (...) e schlucca ils lioms cun quels linguatgs che fan part da la tradiziun culturala svizra» (pp. 117-118) – pia il franzos, talian e tudestg. FH propona 1. da furmar e perfecziunar la magistraglia alemana a duvrar a bucca il linguatg da standard e 2. da punctuar l'instrucziun da las linguas naziunals sco ina pozza da l'identitad svizra. Beat Zemp, parsura da l'Uniun da magistraglia svizra, ha manegià ch'il tema da la diglossia «dialect – lingua» duaja far part da la furmaziun didactica fundamentala. Verio Pini, secretari da la gruppa tessinaisa dal parlament federal, ha confermà ch'il maldiever dal dialect aleman cumplitgeschia

grevamain la comunicaziun per la minoritad italoфона. Da l'autra vart han ins punctuà che la vitalitad dals dialects en Svizra muntia ina gronda ritgezza spiartala.

Proteger las minoritads

Il problem da la chapientscha tranter cuminanze linguistics occupa gia daditg il schurnalist José Ribeaud (*1935 à Coeuve/JU), anteriur correspondent da la televisiun romanda a Turitg. La Quotidiana dals 27 da matg 2010 ha preschentà ses essai «La Suisse plurilingue se dégingue». Lez è lura vegnì scursani, actualisà e translata en tudestg. La versiun nova è cumparida en avust 2013 (3). Ella entschaiva cun in'introducziun nua che l'autur scriva t. a.: «Ils Rumantschs èn il pievel il pli vegl da la regiun alpina. I èn quella minoritad ch'ins enconuscha il pli pauc e che dat il pli pauc en egl, ma era la pli periclitada en sia existenza» (p. 12). Lura vegn in «offener Brief an die Deutschschweizer», pia in appel: «Jau supplicheschel d'instruir l'emprim franzos e talian [avant l'englais], da tgrir la pitschna e fina minoritad rumantscha e da superar vossa aversiun cunter il tudestg da standard (...). Sche vus na savais ni franzos ni talian, lura discurri cun nus tudestg da standard! En quest cas ans dain nus fadia da responder cun il meglier tudestg che nus avain emprendi a scola» (pp. 22-23). En la conclusiun citescha l'Albert Camus (1913-1960): «La democrazia n'è betg la lescha da la maioritad, mabain la protecciun da la minoritad» (p. 171).

1. Adressa : Bleicherain 7, chascha postala, 5600 Lenzburg 1.
Posta electronica info@forum-helveticum.ch.
2. www.sprachverein.ch. Postaziuns: Bruno Enz, Auenring, 8303 Bassersdorf, bruno.enz@sunrise.ch.
3. José Ribeaud, Vier Sprachen, ein Zerfall. Wie di Schweiz ihren wichtigsten Vorteil verspielt. Turitg (Nagel & Kimche, ISBN 978-3-312-00580-2) 2013.